

FERNANDO PESSOA

Uzaklıklar,
Eski Denizler

6. BASKI
Çeviri: CEVAT ÇAPAN

♥ can
modern

FERNANDO PESSOA

Uzaklıklar,
Eski Denizler

Can Modern

Uzaklıklar, Eski Denizler, Fernando Pessoa

Türkçesi: Cevat Çapan

Fernando Pessoa'nın, *Poemas completos de Alberto Caeiro, Poesia completa de Álvaro de Campos, Odes de Ricardo Reis, Poesia de Fernando Pessoa* adlı kitaplarından derlenmiştir.

© 2009, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2009

6. basım: Kasım 2021, İstanbul

Bu kitabın 6. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak resmi: Yüksel Arslan

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-1092-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750710926

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

FERNANDO PESSOA

Uzaklıklar,
Eski Denizler

Ŗiir

Türkçesi
Cevat Çapan

♥can

Fernando Pessoa'nın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Huzursuzluđun Kitabı, 2006

Anarşist Banker-Şeytanın Saati, 2013

FERNANDO PESSOA, 1888'de Lizbon'da doğdu. 1896-1905 yılları arasında Güney Afrika'da yaşadı ve orada tam bir İngiliz eğitimi gördü. Portekiz modernizminin öncülerinden olan Pessoa, ilk şiirlerini 1912'de Portekiz Rönesans hareketinin yayın organı *Aguia* dergisinde yayımladı. Aynı yıllarda, düzyazı metinler, eleştiri ve denemeler yazdı. 1913'te fütürist harekette yer aldı ve Sá-Carneiro ile birlikte Portekiz öncü edebiyatını başlatarak, Paulismo akımını yarattı. Pessoa'nın farklı yazar kimliklerinin yansıması olan bu kökteş şair ve yazarlar Alberto Caeiro, Alvaro de Campos, Ricardo Reis, Bernardo Soares ve Fernando Pessoa'nın kendisidir. Pessoa 1935'te Lizbon'da ardında yayımlanmış sadece dört kitap bıraktı. Portekizce olarak yayımlanan tek eseri *Mensagem*'dir. Ardında bıraktığı elyazması fragman sayısı 25-27 bin arasındadır.

CEVAT ÇAPAN, 1933'te Kocaeli'de doğdu. Robert Koleji ve Cambridge Üniversitesi, İngiliz Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra, uzun yıllar Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyeliği yaptı. Daha sonra DGSA (Mimar Sinan Üniversitesi), Boğaziçi, Anadolu ve Marmara üniversitelerinde ders verdi. 1996'dan bu yana Yeditepe Üniversitesi'nde öğretim üyesi. *Dön Güvercin Dön* adlı şiir kitabıyla 1986 Necatigil Şiir Ödülü'nü aldı. Ardından *Doğal Tarih*, *Sevda Yaratan* ve *Ne Güzel Yolculuktan Aklımdan Çıkmaz* adlı şiir kitapları yayımlandı. Cevat Çapan, yaptığı çeviri çalışmalarıyla dünyanın önde gelen şairlerini dilimize kazandırdı, dünya şiiri antolojileri yayımladı.

İçindekiler

Fernando Pessoa (Cevat Çapan)	13
ALBERTO CAEIRO	
I. Hiç Koyun Gütmedim Ben	19
II. Günebakan Gibi Keskindir Bakışım	22
IX. Ben Bir Koyun Çobanıyım	23
XIII. Yavaş Yavaş, Çok Yavaş	24
XIV. Uyakların Hiçbir Anlamı Yoktur Benim İçin	25
XV. Şu Aşağıdaki Dört Şarkı	26
XXXI. Bazen Çiçekler Gülümser Diyorsam	27
XXXV. O Yüksek Dalların Arkasındaki Ay Işığı	28
XLVIII. Evimin En Yüksek Penceresinden	29
XLIX. İçeri Girip Pencereleeri Kapatıyorum	31
Eğer Ben Öldükten Sonra Yazmak İsterlerse Yaşamöykümü	32
Sessiz Bir Havlu Attı Kar Her Şeyin Üstüne.....	33
ALVARO DE CAMPOS	
Denize Övgü	37
Tanımaya Başlıyorum Kendimi. Ben Yokum.....	76
Topla Pılını Pırtını Bir Yere Gitmemek İçin.....	77
Bilmiyorum Yıldızlar mı Hükmediyor Dünyaya.....	78

Gülünçtür Bütün Aşk Mektupları	79
RICARDO REIS	
Gülleri Yeğlerim Sevgilim	83
Adonis'in Bahçelerindeki Gülleri Seviyorum Ben	84
Güllerle Taçlandırın Beni	85
Lidia, Bizim Güzümüz Geldiğinde	86
Sanki Her Öpücük	87
Yazgı Korkutuyor Beni, Lidia. Hiçbir Şey Kesin Değil ...	88
Tanrılardan Tek Dileğim	89
Hiç Kimse, Bu Uçsuz Bucaksız, El Değmemiş Ormanında	90
Lidia, Hiçbir Şey Bilmiyoruz Biz. Yabancıyız	91
Tek Dileğim Tanrılardan Beni Unutmaları	92
Art Arda Kıyıya Çarpan Dalgalar	93
Sayırsız Varlıklar Yaşar İçimizde	94
FERNANDO PESSOA	
O Geçerken	97
Suskun Havuzu Düşünüyorum	98
Hayır, Hiçbir Şey Söyleme	99
Özruhsalöykü	100
Bulutlar Karanlık	101
Uyuyorum. Düş Görürsem, Bilmiyorum Uyandığında	102
Yola Çıkmak! Yitirmek Ülkeleri	103
Duyulan Gülümseyişi Yaprakların	104
Gülümseyerek Yavaş Yavaş	105
Bir Pus Gibi İçimde	106
Sokakta Gülen Çocuk	107
Bir Kaçağım Ben	108
Macellan	109

Portekiz Denizi.....	110
Portekiz Kralı Don Sebastio.....	111
Kronoloji.....	113

Fernando Pessoa

Günümüzde Portekiz'in XX. yüzyıldaki en ünlü ve en önemli şairi sayılan Fernando Pessoa, gerçek değeri ve önemi kendi ülkesinde bile ancak ölümünden sonra anlaşılan ilginç bir insan. Onunla ilgili bir yazısında Octavio Paz, "Şairlerin yaşamöyküleri olmaz. Onların yaşamöyküleri yapıtlarıdır," diyor. Kendi adının dışında Alberto Caeiro, Alvaro de Campos ve Ricardo Reis gibi üç değişik adla şiirler yazan, her biri için özel bir dünya ve biçem yaratan Fernando Pessoa'nın yaşamöyküsünü bu şairlerden hangisinin yapıtlarına bakarak çıkaracağız?

İngileminin yarattığı birçok kimlikleri ve imzaları olan Pessoa, 1888'de Lizbon'da doğdu. Adalet Bakanlığı'nda çalışan ve zaman zaman dergilerde müzik eleştirileri yazan bir memur olan babasını 1893'te kaybetti. İki yıl sonra annesi Portekiz'in Durban Başkonsolosu Joao Miguel Rosa'yla evlenince Fernando da annesiyle birlikte Güney Afrika'ya gitti ve üniversite öncesi öğrenimini oradaki İngilizce eğitim yapan okullarda tamamladı. Daha lise yıllarındayken İngilizce şiirler yazan Pessoa, yükseköğrenim için 1905'te Lizbon'a döndü. Bir yıl aradan sonra girdiği Lizbon Üniversitesi'nde edebiyat okumaya başladıysa da, ertesi yıl çıkan öğrenci olayları yüzünden öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. Daha sonraki yıllarda geçimini değişik şirketlerde İngilizce ve Fransızca iş mektupları yazarak sağladı. Bu arada, şiir ve yazılarını değişik imzalarla Portekiz'in öncü dergilerinde yayımlıyordu. Ancak, 1935'te sirozdand öldüğü zaman hemen hemen hiç tanınmayan ve pek az yapıtı yayımlanmış bir şairdi.

Ölümünden belli bir süre sonra yalnız kendi adıyla değil, Alberto Caeiro, Alvaro de Campos ve Ricardo Reis imzasıyla yazdığı şiirler ve Bernardo Soares imzasıyla yazdığı denemeler, hem Portekiz’de hem de birçok yabancı dile çevrilerek başka ülkelerde de öneminin anlaşılmasını sağladı.

İlk şiirlerini, Güney Afrika’da İngilizce yazan Pessoa, Lizbon’a döndükten sonra da bu dilde yazmayı sürdürdü. O yıllarda Milton, Shelley, Keats ve Poe gibi şairleri okuyordu. Daha sonra Baudelaire’i keşfetti ve bir süre de adı sanı pek bilinmeyen birtakım Portekizli şairlerle ilgilendi ve Portekizce yazmaya başladı. Portekiz Rönesansı’nın sözcüsü sayılan *A Aguia* adlı dergide 1912’de çıkan ilk yazıları, Portekiz şiiriyle ilgili eleştirel denemelerdi. Bu yazılardan biri, “Yabancılaşmanın Ormanında” başlığını taşıyordu. Pessoa böylece yabancılaşma ve kimlik arayışı serüvenini açıklamış oluyordu. Nitekim *Presença* dergisinin genç şairlerinden arkadaşı Adolfo Casais Monteiro’ya yazdığı bir mektupta, değişik adlarla yazdığı şiirlerin ve bu şiirlerin şairlerinin nasıl ortaya çıktıklarını şöyle açıklıyor:

1912 yılında birtakım pagan nitelikli şiirler yazmayı düşündüm. –Alvaro de Campos’un biçeminden değişik– Ölçsüz uyaksız bir şeyler karaladım ve sonra bundan vazgeçtim. Gene de, o bulanık alacakaranlıkta bunları yazan birinin belli belirsiz bir görüntüsü ortaya çıktı (böylece ben farkına varmadan Ricardo Reis doğmuştu). Bir buçuk-iki yıl sonra, Sá-Carneiro’ya bir oyun oynamak geçti içimden. Kişiliği biraz karmaşık pastoral bir şair yaratmak ve onu, Sá-Carneiro’ya gerçekmiş gibi tanıtmak istedim. Birkaç gün bu işle uğraştımsa da, bir yere varmadım. Tam vazgeçmek üzereydim ki, bir gün –8 Mart 1914 günüydü bu– çekmeceleri olan yüksekçe bir dolabın önünde bir tomar kâğıt alıp (her fırsatta yaptığım gibi) ayakta yazmaya başladım. Nasıl olduğunu açıklayamayacağım bir coşkuyla art arda 30 kadar şiir yazdım. Hayatımın zafer günüydü bu; bir daha da böyle bir günüm olacağını sanmıyorum. Önce bir başlık koydum yazdıklarına: “Sürülerin Çobanı”. Bunun ardından hemen Alberto Caeiro adını verdiğim biri belirdi içimde. Deyimin saçmalığını başıyla ama böylece içimdeki ustam ortaya çıkmış oldu. İlk duyduğum heyecan buydu. 30 şiiri tamamladıktan sonra da, başka bir kâğıda hiç ara vermeden Fernando Pessoa imzasıyla “Eğik Yağmur”u yazdım. Hemen o anda ve eksiksiz olarak.

Fernando Pessoa-Alberto Caeiro’nun Fernando Pessoa’nın ken-

disine dönmesiydi bu. Ya da daha doğrusu, Fernando Pessoa'nın Alberto Caeiro olarak var olmayışına bir tepkiydi... Alberto Caeiro ortaya çıkınca doğal ve içgüdüsel olarak ona birtakım tilmizler bulmaya çalıştım. Henüz tam olarak ortaya çıkmamış olan Ricardo Reis'i sahte paganizminden kurtarıp ona kendi adını ve kişiliğini kazandırdım; çünkü heyecanımın doruğuna ulaştığım o anda onu görebiliyordum. Ve birden Reis'e karşıt bir kaynaktan bir başka kişi korkusuzca belirdi. Bir darbede ve hiç ara vermeden Alvaro de Campos'un "Zafer Şarkısı" önümdeydi. O adlı şiir ve o adı taşıyan şair.

Pessoa sözcüğünün Portekizce "kimse" anlamına gelmesi, aynı zamanda Latincedeki *persona*, yani "maske" ya da "oyun kişisi" ile eşanlamlı olması, Pessoa'nın şiirine tutarlı ve ilginç bir içerik kazandırıyor. Denilebilir ki, Pessoa'nın insan kimliğiyle ilgili saplantısı, belki de bu değişik kimlikteki şairleri yaratmasındaki başlıca etkendi. Bu şairlerin her biri, sanki Pessoa'nın yazdığı ve oynatmaktan hoşlandığı bir oyunun kişileri idi. Pessoa bu oyun kişilerinin her biri için de birer yaşamöyküsü tasarlamıştı. Alberto Caeiro, 1889'da Lizbon'da doğmuş ama ömür boyu köyde yaşamış; 1915'te ölmüştü. Ne bir mesleği ne de eğitimi vardı. Doktor olan Ricardo Reis, 1887'de Oporto'da doğmuş, bir Cizvit okuluna gitmiş, Latince öğrenmiş, tıp öğreniminden sonra, 1919'da kralcı olduğu için Portekiz'den ayrılarak Brezilya'ya yerleşmişti. Alvaro de Campos ise 15 Ekim 1890'da Tavira'da doğmuş, ortaöğreniminden sonra Glasgow'a giderek makine ve gemi mühendisliği okumuştur. Tatillerden yararlanarak Uzakdoğu'da ve Avrupa'da yolculuklara çıkmış olan Campos, Lizbon'da oturmaktaydı.

Pessoa'nın pastoral bir şair dediği Caeiro, görünüşte modern şehir hayatının karmaşıklığına karşı doğanın yalınlığını savunan geleneksel görüşleri dile getiren biriydi. Panteist tutumuyla Tanrı'nın niteliklerini ağaçlarda, çiçeklerde, dağlarda, güneşte ve ay ışığında gören Caeiro, kavramsal düşünce karşısındaki kuşkuculuğu yüzünden şiirlerinde somut olgulara daha çok yer veriyordu. Şiirlerini, Caeiro gibi ölçsüz ve uyaksız koşuk tekniğiyle yazan Alvaro de Campos ise Walt Whitman'ın ve Marinetti'nin fütürist görüşlerinin etkisi altında şaşırtıcı bir dinamizmin örneklerini veriyordu. Ünlü "Denize Övgü" şiirinde bir yandan makinelerin düzenli işleyişiyle çağdaş uy-

garlığın akılcılığını, bir yandan da bilinmeyen ülkelere yaptığı yolculuklar ile gene çağdaş insanın bilinçaltı özlemlerinin karmaşıklığını dile getiriyordu. Pessoa, gene düşsel bir oyun kişisi olarak yarattığı Ricardo Reis'in kardeşi Frederico Reis'in ağzından onun şiirinin temelindeki felsefenin hüznü Epikürçülük olduğunu söylüyordu. Ölçülü fakat uyaksız şiirlerinde Ricardo Reis'in, paganizmi bir ahlak öğretisi olarak benimsediği ve bu konuda ustası Caeiro'ya, Pessoa'nın kendisinden daha yakın olduğu söylenebilir. Pessoa kuşkucu zekâsını, kişisel politikasını özetleyen aşağıdaki şiirde olduğu gibi, hemen hemen kendi imzasıyla yazdığı bütün şiirlerinde gösterir.

Özruhsalöykü

Numaracı biridir şair.
Öyle ustaca numara yapar ki,
Gerçekten acı çekerken bile
Rol yapıyormuş gibi görünür.

Ve yazdıklarını okuyanların
İyice hissettikleri,
Onun çifte acısı değil,
Sahte acılarıdır kendilerinin.

Böylece döner durur raylarda
Eğlendirmek için aklımızı
Kalp adını verdiğimiz
O küçük oyuncak tren.

(1931)

Pessoa'nın "Mensagem" (Mesaj) ve "Cancioneiro" gibi lirik ve dramatik şiirleri, karşımıza, yarattığı öbür üç düşsel şairden anlaşılması daha güç bir şair çıkarır. Büyük şairlerin şiirlerinin gerçekten anlaşılmaları için gerekli olan duygu özdeşliği ya da ruh kardeşliği elbette Pessoa'nın şiirleri için de gereklidir.

CEVAT ÇAPAN

ALBERTO CAEIRO

Sürülerin Çobanı'ndan

I. HIÇ KOYUN GÜTMEDİM BEN

Hiç koyun gütmедim ben,
ama onlara göz kulak olmuş gibiyim.
Ruhum bir çoban gibi,
Rüzgârı ve güneşi bilir,
Ve ele ele yürür Mevsim'lerle
Onları izlemek ve dinlemek için.
İnsansız Doğa'nın olanca dinginliği
Benimle yan yana oturmaya gelir.
Ama hüznün içindeyimdir ben,
İmgelemimizdeki günbatımı gibi,
Hani karşı ovanın dibine bir serinlik iner de
Pencereden içeri giren bir kelebek gibi
Gecenin geldiğini hissedersin.

Ama huzur vericidir hüznüm,
Çünkü doğaldır, yerindedir,
Ruhun var olduğunu düşündüğünde,
Ellerin ne yaptığını düşünmeden
Çiçek toplaması gibi
Ruhun hissetmesi gereken bir duygudur bu.
Yolun dönemecinde
Çalan koyun çanları gibi
Mutludur düşüncelerim.
Yalnız ben üzgünümdür
onların mutluluğunu bildiğim için,

Çünkü, eğer ben bunu bilmeseydim,
Hem mutlu hem de üzgün olacaklarına,
Mutlu ve sevinçli olacaktı.
Rüzgâr hızlanıp yağmurun şiddetleneceğini
haber verdiğinde nasılsa,
Düşünmek de tedirgin edicidir yağmurda yürümek gibi.
Tutkum ve isteklerim yok benim.
Şair olmak bir tutku değil benim için.
Bu benim yalnız olma yolum.

Ve eğer zaman zaman hayalimde bir kuzu olmak
(Ya da bütün bir sürü olup bütün yamaca yayılmak
Ve aynı anda bir çok mutlu şey olmak) istiyorsam,
Gün batarken yazdıklarımı hissettiğim
Ya da ışığın üzerinden bir bulutun eli geçtiği
Ve otların üzerinden bir sessizlik akıp gittiği içindir bu.
Bir şiir yazmak için oturduğumda
Ya da caddelerde ve sokaklarda dolaşır,
Kafamdaki dizeleri kâğıda geçirirken
Bir çobanın değneğini hissederim elimde
Ve kendi gölgesi görür gibi olurum
Bir tepenin yamacında,
Sürümü dinler, düşüncelerimi seyrederken
Ya da düşüncelerimi dinler, sürümü seyrederken.
Söylenenleri anlamayan biri gibi
belli belirsiz gülümsüyor
Ve anlıyormuş gibi görünmeye çalışıyorumdur.

Beni okuyacak olan herkesi selamlıyorum
Geniş kenarlı şapkamı onlara eğerek
Beni kapımın önünde gördüklerinde
Ve otobüs, tepenin doruğuna tırmanırken.
Onları selamlayıp güneşli günler diliyorum,
Yağmur gerekiyorsa yağmur ve evlerinde,
Açık bir pencere önünde oturup
Şiirlerimi okuyacakları en sevdikleri koltuğu diliyorum.
Benim şiirlerimi okurken de,
Doğal biri olarak düşünsünler beni–
Sözelimi, çocukken oyundan yorulduklarında
Gölgesine çöküp oturdukları ve sıcaktan
Terli alınlarını çizgili gömleklerinin
Yeniyle sildikleri yaşlı bir ağaç olarak.

II. GÜNEBAKAN GİBİ KESKİNDİR BAKIŞIM

Günebakan gibi keskindir bakışım
Çoğu zaman yollarda dolaşırım
Sağa sola, bazen de dönüp
arkama bakarak...
Her an gördüğüm şeyi
Eskiden hiç görmemişimdir,
Dikkatliyimdir de bu konuda.
Bilirim bir çocuğun doğarken
Duyduğu o büyük şaşkınlığı.
Hissederim her an dünyanın
O sonrasız yeniliğine doğduğumu...

İnanırım Dünya'ya, bir papatyaya inandığım gibi,
Çünkü görürüm onu ama düşünmem.
Çünkü düşünmek anlamamaktır...
Onu düşünmemiz için değil,
(Düşünmek iyi görememektir)
Biz ona bakalım ve onunla uyum içinde
Olalım diye yaratılmıştır dünya.
Felsefem yok, duyularım var benim...
Doğadan söz ediyorsam onu bildiğimden değil,
Sevdiğimden bu, onu sevmemin nedeni de
Sevenin neyi sevdiğini, niçin sevdiğini
Ve sevginin ne olduğunu asla bilmemesidir.

Sonu olmayan bir masumiyettir sevmek
Tek masumiyet de hiç düşünmemek

IX. BEN BİR KOYUN ÇOBANIYIM

Ben bir koyun çobanım.
Koyunlar da benim düşüncelerim.
Düşüncelerimin hepsiye duygulardır.
Gözlerimle, kulaklarımla düşünürüm,
Ellerimle, ayaklarımla,
Burnumla ve ağızımla.

Bir çiçeği düşünmek görmek ve koklamaktır onu
Bir meyveyi yemek de onun anlamını tatmak.

Bu yüzden sıcak bir günde
Acı çekiyorsam onun tadını çıkardığımdan
Ve uzanıp yatıyorsam çayırda
Yumarak ısınan gözlerimi,
Gerçekliğe boylu boyunca uzanmış bedenimi hissedirim.
Bilirim gerçeği ve mutluyumdur.

Fernando Pessoa, XX. yüzyıla ait kimlik, üslup, varlık, deneysellik gibi tüm modern konu ve izlekleri içinde barındıran, gerçek bir edebiyat olayı.

Fernando Pessoa değişik türlerde yazdığı metinlerle perdelerle bölünmüş bir oyun ya da oyunlar değil, çok sayıda oyun kişinin canlandığı bir oyunlar toplamı yaratmıştır. Denebilir ki, birçok bakımdan yalnız bir insan olarak yaşamış olan bu ilginç yaratıcı, her biri özgün bir şair ya da yazar olarak yarattığı kişilerle bu yalnızlıktan bir ölçüde kurtulmayı başarmış, hatta onların birbirlerinin yapıtlarını değerlendirerek çok kişili bir dünya kurmalarını da sağlamıştır.

Bu kitapta onun kendi adı dışında Alberto Caeiro, Alvaro de Campos ve Ricardo Reis takma adlarıyla yazdığı şiirlerin ancak sınırlı bir bölümünü sunuyoruz. Pessoa'nın 1935'te öldüğünde geride bıraktığı 25000'i bulan belge, bugün hâlâ tam olarak elden geçirilmiş ve yayımlanmış değil. Ne var ki, toplu yapıtlarının yayımlanmış olan bölümü bile onun çok önemli bir dünya şairi olduğunu kanıtlamaya yetiyor.

Kapak resmi: Yüksel Arslan

can yayinlari.com | twitter.com/canyayinlari | facebook.com/canyayinlari

ISBN: 978-975-07-1092-6

9 789750 710926